

ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ ԵՂԱԻ ՈՒՂԵՑՈՅՑ՝ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

Դարերու մեծագոյն պատգամը, որ
երկու հազար տարի առաջ տրուեցաւ ՆՈՐ
ԿՐՕՆՔԻՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐԷՆ, լուսաւորեց երկրի
հորիզոնները յաւերժութեան ճառա-
գայքներով:

Եթէ մեր նայուածքը ուշադիր սեւ-
ռեմէ հիմնաւորց եւ նորագոյն պատմութեան
էջերուն վրայ, պիտի հաստատեմք այս մեծ
ճշմարտութիւնը:

Ի՞նչ է ստուգապէս մեր մշտահալած
ու եղբարաբայտ ժողովուրդին կեանքին
պատմութիւնը, ու ընդհանրապէս,
պատմութիւնը մեծ ու փոքր բոլոր
ժողովուրդներուն:

Մերք՝ խաղաղաւէտ ու մերք՝
խռովայնոյ՞ կացութիւններու յարա-
փոփոխութիւն մը, առաւելապէս վշտալի
ու ողբերգական:

Դարաշրջաններու տեւողութեամբ՝
անկումներ ու վերականգնումներ,
պարտութիւններ ու յաղթութիւններ,
նահանջներ ու գրոհներ, ստրկութիւններ
ու ազատութիւններ, ներքին հակամարտու-
թիւններ ու յեղափոխութիւններ...:

Այս բոլոր ազգակործան
յեղաշրջումները՝ անբաժան եղած են հայ
բազմատանջ ժողովուրդին ճակատագրէն,
իր գոյութեան հազարամեակներու
ընթացքին:

Ապահով ու լուսաւոր եղած է հայ
կեանքը, երբ աւետարանական
ճշմարտութիւններէն առած է իր
ճակատագրին ուղղութիւնը:

Դժբայտ ու դառնակսկիծ եղած է
իր պապականութիւնը, երբ հեռացած է
Աստուծոյ լոյսէն ու եսական միտումներով
մթազնած է իր հոգին:

Ամէն անգամ, երբ աչքերը յարած
է հոգիներու անգուգական Առաջնորդին,
եղած է կենսութեայ, յուսալատ ու լաւատես:
Ու երբ խզած է իր հոգեկան
հաղորդակցութիւնը լոյսի աղբիւրէն,
տարագրած է խաղաղութիւնը հայրենի
հորիզոններէն:

Ի՞նչ էր իրական պատկերը մեր
հայրենի Փոքր Ածուիմ Քրիստոնէութեան
նախնական օրերուն:

Աւեր ու աւերակ հողային
սահմանափակ տարածութիւն մը,
յետամնաց, անդէմ, ազգային
յատկանիշներէն զուրկ, անկազմակերպ
ժողովուրդ մը:

Ձունէր գիր ու մշակոյթ, չունէր
ազգային ու խաղաքական կառոյցներ,
չունէր մտաւորականներ ու ղեկավարներ,
չունէր ներկայացուցչական դէմքեր,
հպատակ ժողովուրդ մը աշխարհակալ
պետութիւններէ հովանաւորուած, տեսապէս
ենթակայ հալածանքներու, զրկանքներու,
արշաւանքներու եւ մարտիրոսական
զուլումներու:

Իր բազմահազարամեայ գոյութեան
բոլոր դարաշրջանները, մէկը միւսէն,
առաւել եղբրական, պահած են մշտակենդան
իր գոյութեան պայքարը՝ զոհողութեան
բարձրագոյն պատնէշներու վրայ...:

Ամենադժնգակ ու ապերախտ
պայմաններու մէջ սակայն, չլքեց իր
հայրենի հաւատքը, չուրաքացուց իր
հոգեկան ուժերը, չստրկացուց իր կամքը,
անվհատօրէն Աստուծոյ գործութեան
ապահոված՝ պայքարեցաւ ու յարատեւեց
ապագայ յուսալատ օրերու լաւատեսու-
թեամբ:

Այնքան անբեկանելի ու անպարտելի էր Փրկչին Աստուածութեան հանդէպ իր հաւատքը, որ երկրի բոլոր ժողովուրդներէն առաջ, տուաւ մեր պատմութեան բուականներու ամենէն պանծալին, պաշտօնապէս ու ազգովին, 801 թուին ընդունելով Քրիստոսի Աւետարանը, որպէս յարացոյց իր ազգային գաղափարական ճգնաւմներուն եւ հոգեկան վերացումներուն:

Այնուհետեւ Ս. Էջմիածինը դարձաւ Հայրապետութեան աթոռանիստ կեդրոնը, ուրկէ աշխարհի հայութիւնը կ'առնէ իր ուղղափառ հաւատքին ներշնչումը:

Կարճ ժամանակի մէջ, անկազմակերպ ու անկերպարան հայութիւնը՝ դարձաւ իր գիրով ու մշակոյթով, իր հոգեւոր ու իմացական առաջնորդներով քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը, արձանագրելով պատմութեան մէջ իր հոգեկան ներշնչումներուն ՈՍԿԵՄԱՐԸ:

Թօրոնց իր էութեան մէջ արմատացած սնամէջ հաւատալիքներու եւ նախապաշարումներու աւելորդապաշտութիւնները, երբ տեսաւ քրիստոնէութեան մէջ իր ազգային գիտակցութեան զարթոնքը, իր անմահութեան հիմքը, իր ապագան ջահաւորող լուսապայծառ ազդակները:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ տիրող յետադիմութեան եւ սոցիալութեան խաւարը եւ արեւելէն մեր հայրենի սահմաններէն ներս խուժող բարբարոս ցեղերու արշաւանքները, չկրցան սարսել Աւետարանի հաւատքին վրայ ժայռացած Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին ամրանիստ հիմքերը:

Հոգեւոր մշակոյթով սնած բոլոր ժամանակներու հայ սերունդները, քրիստոնէութեան մէջ տեսան հայութիւնը եւ հայութեան մէջ քրիստոնէութիւնը:

Չկայ ու չէ եղած Քրիստոնեայ աշխարհին մէջ ժողովուրդ մը, որուն

կեանքը բարացուցէ քրիստոնէութեան եւ ազգութեան համաձայն գոգանցութիւն մը:

Վաղմըական դարերէն մինչեւ այսօր, ո՞ր ժողովուրդը կրնար վերապրի իր հաւատով, իր լեզուով, իր մշակոյթով, իր տոհմաշէն աւանդութիւններով, կրեւեմով, իր բզգիտած մարմնոյ մը՝ Հոռովմական, Պարական, Արարական, Թրքական ամենադաժան ռեալիտիւտեան անդոհանքը եւ անպատելի զրկանքները:

Հինգ հարիւր անապառ տարիներ ստրկութեան մէջ ապրած է հայութիւնը: Հարցնեմք, ո՞ր քրիստոնեայ ժողովուրդը կրնար տոկալ եւ իր ազգային ինքնութիւնը եւ հաւատքը անեղծ պահել, առանց կրքական օճախներու, առանց պաշտամունքի ազատութեան, առանց կեանքի ապահովութեան, համագիշերային մղձաւանջներով ու անգկութիւններով, միշտ պատրաստ տարագրուելու, հալածուելու, ջարդուելու եզմածամային մարտահրաւերներու դիմաց:

Չկայ աւելի ծանրակշիռ մեղք մը՝ Աստուծոյ եւ Ազգին խղճմտանքին առջեւ, երբ հայու ապերախտ ծնունդներ, հպարտօրէն կ'անգիտանան իրենց մայրենի լեզուն, իրենց տոհմային ծագումը, իրենց նահատակ ժողովուրդին հարուստ անցեալը եւ թիկունք կը դարձնեն ներկայ օգնութեան կարօտ իրենց ազատ ու աղքատ հայրենիքին:

Սկեղեցւոյ մահացու մեղքերու շարքին՝ հայու մը ցուցաբերած այս դժմոտեակի ապերախտութիւնը, եթէ ամբողջ մարդկութեան կողմէ ներողամտութեամբ դիտուի, չի կրնար սակայն խուսափիլ Աստուծոյ արդարութեան պատուհասիչ մտրակումներէն, երկրի ու երկնքի ատեաններուն առջեւ:

Հայ ժողովուրդի հնագոյն անցեալէն՝ երկու յաւերժայն սրբութիւններ երկնքէն

տրուած են հայ ժողովուրդին:

Ս. Էշմիածնի Մայր Տաճարը եւ հայ մեծաւաճ լեզուին տառերը:

Աստուծոյ Միածին Որդիին պարգեւն է Ս. Էշմիածնի Մայր Տաճարը, որուն միտունած սիւներուն առջեւ հայ ժողովուրդը՝ դարերէ ի վեր աղօթեր, դառնօրէն արտասուեր, մարտիրոսացեր, լաւատեսօրէն յուսացեր, գորգուրանով պահեր ու պաշտպաներ է իր Ուղղափառ Հաւատքը՝ քարքարոսներու դէմ մաքանելով ու ռդակիզուելով:

Այսօր ալ՝ հայրենիքի մէջ, հաւատքին հնաւանդ ոգեւորութիւնը կը հրաշագործէ եւ աշխարհի բոլոր ուղղութիւններէ քաղմահագար հայեր կու գան եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհին Իշման Ս. Սեղանին առջեւ, ազգային հիաւաճէ հպարտութեամբ դիտելով հայ հոգիին ու մտքին սրբալոյս տանդաւադութիւնները, որոնք՝ յատուկ հոգածութեամբ պահուեր են ժամանակի աւերներէն ու ներկայիս կը ցուցադրուին ամենագոյն ալիքներով:

Աշխարհը սուրի ու հուրի սարսափներու մէջ դողացնող Լէնկըխմորները, ձենկիզխաները, Մահաբասները, որ քար քարի վրայ չքողոցին մշակոյթի ո՛չ մէկ կոթող ու ստեղծագործութիւն, քայքայ խնայեցին Ս. Էշմիածնի Մայր Տաճարին, աղօթանւէր ժողովուրդին արցունքներէն ու պաղատանքներէն խղճահարուած:

Ս. Էշմիածնի՞նք՝ հայտնութեան անգիր Աւետարանն է, հայ ազգին անգիր պատմութիւնը, հայ արուեստին ու հոգեւոր մշակոյթին դիւքական քանգարանը, հայուն անպարտելի հաւատքին կրանիթէ կոթողը, վերջապէս, մեր տոհմաշէն աւանդութիւններուն եւ ցեղային առանձնատկութիւններուն մշտնջենական խորհրդանշիչը:

Առանց Մայր Աթոռի Առաքելաշնորհ Գահակալին, կարելի չէ ըմբռնել նուիրապետական ոչ մէկ իշխանութիւն:

Հարազատ հայր, հայրենասէր հայր,

յաւիտենական հայր, Ս. Էշմիածնի գաւակ հաւատացեալ հայն է:

Անբաժանելի ու անբեկանելի նուիրականութիւններ են բոլոր հայրենապաշտ հայերուն համար, Հայութիւնը եւ Քրիստոնէութիւնը, Մայր Աթոռը եւ Հայրապետութիւնը, Հայաստանը եւ Արարատը, հայրենի ժողովուրդը եւ Սփիւտհաւայութիւնը:

Պէտք է տեսնել, գոնէ անգամ մը, թէ հայ հաւատացեալը, ի՞նչպէս քարճարեալաշունքեամբ ծունկի կու գայ եւ կը համբուրէ Մայր Տաճարին սրբաւաշ քարերը:

Եւ ինչպիսի փառաւորումով եւ սիրաշերմ մաղթանքներով կը դիմաւորէ Վեհափառ Հայրապետը, եւ Նորին Ս. Օծութիւնը հոգեւորականներու Քափօրով մուտք կը գործէ տաճարէն ներս:

Հոգեգրաւ ու հոգեշահ տեսարան մըն է սակիւս, որ հաւատացեալը միայն երկիւղի մէջ կրնայ տեսնել ու ներգգայ ճշմարիտ հաւատքին քաղցր տրոփումները:

Ամէն հայ հաւատացեալ, ինչ դաւանանքի ալ պատկանի, պէտք է որոշ գիտնայ, թէ հայ եկեղեցւոյ ծոցէն ծնաւ հայ գիրը:

Վանքերու խոնաւ ու մթին խոցերու մէջ գրուեցաւ հայ ժողովուրդին կեանքին ու հաւատքին պատմութիւնը:

Հայ առաքելական եկեղեցւոյ ծոցին մէջ պատուապարուեցան Քրիստոսի Աւետարանը եւ մեր ազգային սրբութիւնները:

Հայ եկեղեցին՝ իր երկհազարամեայ գոյութեան ընթացքին, եղած է մեզի համար, թէ՛ Աստուծոյ տունը եւ թէ Ազգին տունը:

ՎԱՄԴԱՆ Ա. ՔԶՆՅ. ՏԻՒԼԿԵՐՈՍՆ